

Stanisław Urbański

"Kaspra Druźbickiego teologia krzyża", Jarosław M. Popławski, Lublin 1997 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 36/1, 251-253

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

akcentowabnie soteriologii, czyli mówienie o zbawczym działaniu Boga, obejmującym wszystkich i objawionym w Jezusie Chrystusie.

Książkę kończy bogata bibliografia (s. 186 –216) i – nie wiadomo dlaczego – selektywnie dokonany indeks cytowanych tekstów biblijnych lub innych źródeł (s. 217 – 221). Szkoda, że – jak na niemieckie warunki i możliwości – książka pozostawia nieco do życzenia pod względem wydawniczym. Warto natomiast z uznaniem odnieść się do cytowanej literatury w wielu językach, co nie zawsze jest specjalnością niemieckich uczonych. Autorka korzysta właściwie z literatury we wszystkich współczesnych językach europejskich, które mają coś do powiedzenia w teologii. Zdarzają się czasem drobne potknięcia tego rodzaju, że w przypisach występuje inne imię autora niż w bibliografii (np. s. 36 przyp. 51 Allan otrzymał imię S. a w bibliografii John A.). Można też było uczynić bibliografię bardziej przejrzystą przez jej podział na mniejsze bloki tematyczne (np. gramatyki, teologie itd.).

Ks. Jan Załęski

Ks. Jan Załęski – dr hab., kierownik Katedry Introdukcji Biblijnej oraz kierownik Studium Doktoranckiego na Wydziale Teologicznym ATK.

Ks. Jarosław M. Popławski, *Kaspra Druźbickiego teologia krzyża*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1997, ss. 252.

W dziejach polskiej duchowości Kasper Druźbicki, teolog jezuicki XVII w. zajmuje miejsce szczególne. Pomimo aktywnego życia, pozostawił po sobie znaczny dorobek literacki liczący ok. 60 dzieł z zakresu ascetyki oraz 24 tomy kazań i rozmyślań. Bogata spuścizna pisarska naszego wybitnego teologa nie doczekała się dotąd krytycznego wydania, jak też przekładów na język polski jego dzieł pisanych po łacinie. Wiele z tych dzieł traktuje o teologii krzyża. Dotąd jednak odczuwalny był brak jakichkolwiek opracowań odnoszących się do tej tematyki już nie tylko w ujęciu Druźbickiego ale też innych wybitnych postaci polskiej teologii duchowości. Toteż dobrze się stało, że zagadnieniem tym zajął się w swojej badawczej pracy ks. Jarosław Maciej Popławski, wypełniając tym samym lukę na odcinku teologii krzyża z okresu „złotej mistyki” w Polsce.

Recenzowana praca składa się z wstępu (s. 35 –45), poprzedzonego wykazem skrótów i bibliografii, w której uwagę zwracają źródła rękopiśmienne i drukowane. Zasadnicza część książki zawiera cztery rozdziały, przy czym trzy pierwsze mają charakter teoretycznych rozważań, natomiast czwarty – praktycznego zastosowania teologii krzyża w życiu duchowym chrześcijanina. Na podkreślenie zasługuje staranna analiza merytoryczna i strukturalna (np. modlitw) oraz pionierska próba ukazania koncepcji teologii krzyża, jej oryginalności i aktualności w dobie współczesnej. Dlatego też ks. Popławski w rozdziałach I – III poddał analizie tematycznej badany materiał źródłowy, by w kolejnym, bardzo obszernym, czwartym rozdziale (s. 181 – 234), przedstawić rolę krzyża w rozwoju życia duchowego chrześcijanina.

W pierwszym rozdziale (s. 47 – 93) ukazał Autor krzyż Chrystusa w świetle tajemnic wiary: Trójcy Świętej, dzieła stworzenia, Wcielenia, Odkupienia i w tajemnicach życia Maryi. W rozumieniu jezuickiego teologa, jak dowodzi ks. P o p ł a w s k i, Jezus Chrystus niosący krzyż jest „ofiara świata” (s. 72) za „ludzkie niewdzięczności i zbrodnie” (s. 80). Z tego też względu łączył on tajemnicę Wcielenia z tajemnicą Odkupienia. Rozdział drugi (s. 95 – 142) przedstawia miłość Chrystusa w wymiarze Jego krzyża, który według D r u ż b i c k i e g o jest znakiem miłości Zbywiciela ku ludziom. Umiłowanie Jezusa jako Miłości Ukrzyżowanej wzgardzonej budzi w jezuickim teologu pragnienie odwzajemnienia się również miłością za tę miłość krzyża. Dlatego wzywa on do kontemplacji Jezusa opuszczonego, widząc w Nim wielką godność Bóstwa i człowieczeństwa (por. s. 102). Aby uwydatnić wielkość Jego ofiary, mistyk nasz, posłużył się wyrażeniami biblijnymi albo też stosowanymi przez Ojców Kościoła, dostrzegając przy tym wielkie bogactwo symboliki miłości w ukrzyżowanym Jezusie Chrystusie (por. s. 103 – 119). Miłość tę uwydatnił D r u ż b i c k i, co podkreśla recenzowana książka, przez zwrócenie uwagi na postawę cierpiącego Jezusa (s. 124 – 128), która winna być dla chrześcijanina wzorem do naśladowania (por. s. 128 – 142).

Rozdział trzeci (s. 143 – 180) omawia zbawczy wymiar krzyża. Ks. P o p ł a w s k i w swoich rozważaniach wychodzi od analizy misterium grzechu w świetle Chrystusowego krzyża, aby lepiej ukazać skutki Jego ofiary. Jako pierwszy wymienia wyzwolenie z grzechu, zadośćuczynienie i zasługę (s. 149 – 158). Także sakramenty święte nazywał on „skarbcami zasług ukrzyżowanego Chrystusa” (s. 158), bowiem wypływają one z męki i śmierci Jezusa i w niej mają swą zbawczą moc (s. 159). Szczególną uwagę ks. D r u ż b i c k i poświęcił w swoim piśmiennictwie zagadnieniu nagrody w niebie, zwłaszcza tzw. dodatkowemu szczęściu z punktu widzenia męki i śmierci krzyżowej Chrystusa (por. s. 164 – 170), co jest oryginalną koncepcją jezuickiego teologa. Swoje rozważania w tym rozdziale zamyka ks. P o p ł a w s k i ukazaniem ukrzyżowanego Chrystusa jako centrum świata; ku takiemu Chrystusowi zdążają zarówno byty nieożywione, jak i wszystko, co żyje (por. s. 178). Tego rodzaju wizja ukrzyżowanego Chrystusa była bardzo wymowna zarówno w XVII stuleciu, jak też aktualna jest w czasach nam współczesnych.

Końcowy, czwarty rozdział ukazuje rolę krzyża w życiu duchowym chrześcijanina i składa się z dwu części. W pierwszej, nasz Autor przedstawia uporządkowanie życia moralnego, które winno charakteryzować autentyczne nawrócenie, a w ślad za tym wierność Bożym przykazaniom, realizowanie błogosławieństw i rad ewangelicznych, nabywanie cnót i troskę o dary Ducha Świętego oraz pełnienie uczynków miłosiernych tak co do duszy, jak i co do ciała, wreszcie wartość cierpienia w ludzkim życiu (por. s. 196 – 200). Druga część tego rozdziału w przeciwieństwie do pierwszej, ascetycznej, prezentuje mistyczny wymiar krzyża i jego rolę w osiągnięciu zjednoczenia z Chrystusem. Ks. P o p ł a w s k i analizę dzieł D r u ż b i c k i e g o w tym przedmiocie badań oparł na schemacie św. Ignacego Loyoli, akcentując rolę rachunku sumienia i modlitwy w dążeniu do mistycznej jedności z Bogiem Trójjedynym. Wreszcie w zakończeniu (s. 235 – 243), zgodnie ze swoją sugestią podaną we wstępie, ks. P o p ł a w s k i dokonał ogólnej syntezy oraz oceny poglądów jezuickiego teologa.

Zwraca uwagę na zgodność nauki D r u ż b i c k i e g o z tradycją teologiczną i na jej oryginalność, na samodzielne twórcze myślenie i jego przydatność dla rozwoju polskiej doktryny życia duchowego. Warto też zwrócić uwagę na obcojęzyczne streszczenie myśli zawartych w książce, podane w języku włoskim oraz niemieckim.

Opublikowana przez Rdakcję Wydawnictw KUL książka ks. P o p ł a w s k i e g o zasługuje na pozytywne zainteresowanie. Jest to studium niezwykle ważne nie tylko ze względu na aktualność poruszanej problematyki, jaką podnosi, ale też z uwagi na formalny aspekt podejścia do zagadnień, które stanowią jej przedmiot materialny. Na kanwie kwestii szczegółowych, Autor buduje teologię krzyża jezuickiego mistyka, która pobudza do przemyśleń i wniosków mogących mieć praktyczne zastosowanie w rozwoju życia duchowego. Zestawienie zaś porównawcze przede wszystkim z nauką św. Ignacego Loyoli pozwoliło odnaleźć Autorowi punkty styczne i zawsze aktualne w teologii krzyża oraz te, w których różni się nauka ks. D r u ż b i c k i e g o od doktryny Założyciela jezuitów, wykazując jej oryginalność. A zatem książka ks. P o p ł a w s k i e g o stanowi próbę oryginalnego i twórczego wkładu w opracowanie bogatej teologii życia wewnętrznego XVII wieku, prawie nieznannej czytelnikowi XX stulecia. Jako zaplecze bibliograficzne, Autor wykorzystał bogatą literaturę źródłową, a także opracowania i literaturę pomocniczą. Pod tym względem Autor ujawnił duże predyspozycje warsztatowe i zapewnił swojej analizie poważny stopień wiarygodności analizowanych treści i oceny w świetle ówczesnej myśli teologicznej.

Sama struktura książki ujawnia spójny, logiczny układ tematyczny, uwyrażniający twórczy zamysł Autora, aby ukazać ewolucyjny progres teologicznej i mistycznej myśli ks. D r u ż b i c k i e g o, której ukoronowaniem jest mistyczne zjednoczenie z Bogiem. Całość przemyśleń została podana językiem komunikatywnym, rzeczowym, a analityczne konstatacje oraz pojawiające się wnioski udokumentowane zostały przede wszystkim źródłowo. Autor okazał się również osobowością twórczą intelektualnie i samodzielną w myśleniu. Wykazał się przy tym dużą umiejętnością w posługiwaniu się materiałem źródłowym oraz wielką dojrzałością teologiczną w przeprowadzaniu analizy źródeł i wyciąganiu syntetycznych wniosków. Z tego względu książka ta godna jest polecenia zwłaszcza dla teologów, ale też i wszystkich interesujących się dziejami polskiej duchowości i pragnących zgłębić misterium Chrystusowego krzyża.

Ks. Stanisław Urbański

Ks. Stanisław U r b a ń s k i – prof. dr hab., kurator teologii duchowości na Wydziale Teologicznym ATK, kierownik Katedry Teologii Życia Duchowego.